

Firbladet

Årgang 18 – nr 3 – 2005

ISSN 0804 - 2403

Utgitt av Norsk Botanisk Forening,
Østlandsavdelingen

Innhold:

Redaksjonelt	side 2
Helgekurs i florabruk	side 3
Les blomstereventyr for barna	side 4
Et yndig lite monster	side 9
Dvergtistelen lever	side 10
Ikke stavklokke på Bygdøy	side 11

• Redaksjonelt

Sommeren på Østlandet har i år kunnet by på temperaturer langt oppe på 30-tallet, perioder med regn, tåke, yr, torden, og sol bak sky – med andre ord: en vanlig norsk østlandssommer. Riktignok benytter tabloidavisene fete overskrifter for å gi et inntrykk av at været på en eller annen måte er ekstremt. Og reiseselskapene selger sydenferier som aldri før...

I denne utgaven av Firbladet vil vi først rette oppmerksomheten mot helgekurset i florabruk som blir arrangert 3. og 4. september på Lilløyplassen i Bærum med Jan Wesenberg og Anders Often som kursledere. Kurset er gratis og det passer for alle (i hvert fall alle som leser Firbladet). Se utfyllende informasjon om kurset på neste side og kart på side 4.

Barn kan ofte ha stor glede av blomster og vekster i naturen, og ofte legger de kanskje merke til helt andre ting enn det vi voksne er opptatt av. I litteraturen finnes det en rekke gode barnebøker som handler om virkelige blomster, og som gjengir dem i gode tegninger og bilder. Line Ø. Hørlyk har satt seg godt inn i barnas bokverden og skrevet en hyggelig artikkel som du finner på sidene 4–8.

Per har vært på fotosafari langs Nitelva og kommet over en høyst merkelig botanisk skapning. Det dreier seg om fasciasjon – og nå har vi altså lært oss et nytt ord. Les og lær på sidene 9 og 10!

Randi Werner har vært på sin årlige floravokkertur for å beskue dvergtistelen på Ulvøya. Den lever fremdeles. Se side 10. Hun har også sendt oss et lite dikt om linnea:

Dimensjoner

Hvor mye veier denne utsøkte skjønnhet?

En linnea veier
0,2g
(på fineste vekt)
Duften er vektløs!

Hva er dimensjonene til denne skjønnhet?

42 mm høy,
stilkens diameter allerhøyst
1/2 mm, klokkenes åpning 3 mm.

Si det én gang til:
hva er dimensjonene til denne skjønnhet?

TOVE LIE

Hentet fra samlingen **Paradis sonate** (1980)

Ansvarlige redaktører:
Per Madsen – 932 11 946
Dag Viggo Nilsen – 932 43 910
firbladet@floranor.net

Helgekurs i florabruk

Mål: Lære floristikk (=det å artsbestemme planter ut fra kjennetegn), og bli godvenn med det nasjonale «standardverktøyet» for dette – som er den til enhver tid siste utgave av Lids flora (per i dag Elven 2005).

Målgruppe: I samsvar med at floraen i Oslo-området er svært mangfoldig, tenker vi oss også en temmelig variert målgruppe som for eksempel: «Alle med interesse for botanikk, og som har noe kunnskap i bruk av bestemmelseslitteratur fra før», og «studenter og andre med interesse for å lære seg å bruke Lids/Elvens flora» og «alle som har lyst på en knakende fin helg i fellesskap med andre botanikk-interesserte».

Tidspunkt: Lørdag 3. september kl. 13.00 til søndag 4. september kveld

Sted: Lilløyplassen Naturhus, Lilleøya, Bærum

Arrangør: Norsk botanisk forening, Østlandsavdelingen (NBF – ØLA)

Påmelding og kursledere: Jan Wesenberg: 22 85 17 01 (mobil: 90 88 86 83); mail: jan.wesenber@nhm.uio.no eller Anders Often: 64 94 04 32 (privat kveldstid); mail: anders.often@nina.no

Obligatorisk utstyr: Elven (2005), lupe (helst ca 10 ganger forstørrelse – for eksempel har Gundersen & Løken Optikk a/s, på C.J. Hambros plass 2B, Oslo, godt utvalg i ulike lupere)

Kursavgift: kr. 0,00, men spleising på mat og drikke, kjøring samt eventuell båtskyss og eventuell kostnad for leie av naturhuset

Overnatting: På Naturhuset, ta med sovepose

Ekskursjonssteder: Vi bruker nærmiljøet på Fornebu – samt øyer i Bærums skjærgård hvis vi greier å få til båtskyss

Lærebok: Elven, R. (red.) 2005. *Johannes Lid & Dagny Tande Lid. Norsk flora. 7. utgåve ved Reidar Elven.* Det Norske Samlaget, 1230 s.

God støttelitteratur: Mossbergs flora med fargeakvareller (enten 1994-, eller 2003-utgave)

«Har du sett på løvetannen», spør Gunilla Ingves i sin lille pekebok som nettopp handler om løvetannen. «Se der – en snøkløkke», sier Maj Fagerberg i en annen liten pekebok. Carina Kruusval skriver om den vesle jenta Ellen i «Ellens blomsterbok» og «Blomster fra Ellen». Ellen vil gi moren sin blomster på bursdagen hennes, men får ikke lov til å plukke i naboens blomsterbed. Da løper hun ut i skogen og finner noen blomster der, men så var det veien hjem...

Elsa Bescow er kanskje den mest kjente forfatteren av denne typen historier. Hun har tegnet og skrevet mange koselige eventyr om små barn og blomster. Bøkene hennes ble skrevet mellom 1920 og 1950, men er fortsatt like populære. Hvem husker vel ikke «Putte i blåbærskogen» som møter tyttebærjentene og blåbærguttene? Og den lille alven i «Solegget» som pent takker nei til formiddagsmat hos Glade Frosk fordi hun hadde spist et helt gjøkesyreblad til frokost og var alldeles stappmett! I «Blomsterfesten» skriver hun om Lisa som får se den store St.Hansfesten til alle blomstene. Blomstene fra kjøkkenhagen, markblomstene, skogblomstene, hageblomstene, blomstene fra innsjøen og potteplantene kommer for å delta, men ugresset blir stengt ute, de får ikke lov til og komme inn i hagen...

Her har blomstene fått menneskeansikt, armer og ben, men beholdt blomstenes særtrekk og er ikke til og ta feil av. De har til og med fått status og rang i forhold til hverandre. «Årets saga» starter med fastelavnstid, så blir det gåsunger og blåveis før sommerblomster og vanning i grønnssakhagen. Videre blir det bær og epler, løvet blir gult og snart står juletreet i stua. Barn liker godt å lese om trivelige tradisjoner og gjøremål som følger årstidene. Men slike ting blir ofte borte i hverdagens mas og kjas og dagens tidspres. Elsa Bescows tegninger er utstilt på Blaafarveverket denne sommeren.

I samme tegnestil som Elsa Bescow har Ernst Kreidolf laget boken «Blomster-Eventyr» for snart 100 år siden! Den kom i nytt opplag i 2000. Den er oversatt fra tysk av Gabriel Scott og har forord av Bjørnstjerne Bjørnson, som bl.a. sier: Baade tegningerne og versene maatte kunne bli en livlig skaber inde i barne-fantasien.

Rolf Lidberg tegner troll – og blomster. Han er maler, botaniker og naturverner og har en fantasi som det blir veldig hyggelige bøker av. «Et trollbryllup» handler om jakten på huldreblom som er nødt til å være i Skimpa og Jompes brudebukett, ellers kan de ikke gifte seg. Hver tekstsider i boka er rammet inn av tegninger av ville

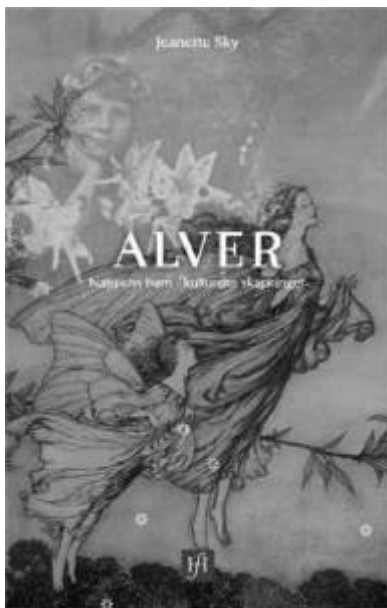
bær og på de store tegningene er trollene i dype granskoger, på furumoer, i blomsterenger eller trer villjordbær på strå.

I «Humlens blomsterbok – en reise fra blomst til blomst» møter vi en humledronning (med krone på hodet) som sover nede i jorden om vinteren og som våkner samtidig som solen har lokket frem de første hestehovene om våren. Så blir det humlebarn og flere blomster som de samler nektar fra. Et eventyr fra virkeligheten med mange kjente blomster.

Linnea er ei litt større jente som liker å plante og studere det som vokser i naturen. I boka «Linnea i Malerens hage» blir vi med Linnea og Blomkvist til Giverny i Frankrike og ser på Monets hage. Bare vakkert.

I England er det mange blomsteralver! Og historier om dem er veldig spennende for barn. «The complete book of the flower fairies» av Cicely Mary Barker er et eksempel på en sådan. Ellers så finnes boken «Alveland» på norsk med mange korte godnattfortellinger om hva de forskjellige blomsteralvene bekymrer seg for eller hjelper hverandre med. En veldig snill bok. Vil man vite mer om alver, så har Jeanette Sky skrevet en doktorgrad om alver i viktariatiden i boka «Alver». Og hva alver angår, vil jeg avslutte denne teksten i lekebutikken. «Barbie» har nemlig lansert filmen «Fairytopia» som handler om en vingeløs blomsteralv som redder vennene sine fra en egoistisk blomsteralv som vil herske over alle blomstene. Kommersielt er det selvfølgelig laget Barbie-

dukker i alveklær og det fineste av alt: Blomster det går an og åpne. Kronblader som brettes ut og inni der bor en liten alv som har sengen sin der, et speil, teppe på gulvet osv. Støvbærerne på en lilje kan klypes fast i alvenes vinger og snurres rundt som en karusell... Sukk! Tenk om det hadde vært slike leker da jeg var liten?

La blomsterverdenen bli litt spennende og magisk for barna. God sommerlesing!

LINE Ø. HØRLYK

Bokliste:

Har du sett på løvetannen?

Gunilla Ingves
Aschehoug 1978
ISBN 82-03-09388-4

Se der! En snøkløkke

Maj Fagerberg
Damm 1997
ISBN 85-517-9125-1
Les også: Se der! En hestehov

Ellens Blomsterbok

Catarina Kruusval
2005 N.W.Damm & Søn A/S
ISBN 82-04-09769-7

Blomster fra Ellen

Catarina Kruusval
1997 N.W.Damm & Søn A/S
ISBN 82-517-9223-1

(forts. neste side)

Solegget

Elsa Bescow

1932 N.W.Damm & Søn A/S

ISBN 82-517-7475-6

Blomsterfesten

Elsa Bescow

1947 N.W.Damm & Søn A/S

ISBN 82-517-7463-2

Årets saga

Elsa Bescow

1928 N.W.Damm & Søn A/S

ISBN 82-517-7601-5

Blomster-Eventyr

Ernst Kreidorf / Gabriel Scott

2001 Antropos Forlag, Oslo

ISBN 82-7940-022-2

Et trollbryllup

Rolf Lidberg

1992 Carlsen Forlag

ISBN 82-424-0565-4

Humlens blomsterbok – En reise fra blomst til blomst

Stefan Casta / Maj Fagerberg

1993 Carlsen Forlag, Oslo

ISBN 82-424-0709-6

Linnea i Malerens Hage

Christina Bjørk og Lena Anderson

H. Aschehoug & Co (W. Nygaard) ,

Oslo 1987

ISBN 82-03-15472-7

Alveland. Godnattfortellinger

Christl Vogl

2000 Egmont Litor A/S, Oslo

(Fant ingen ISBN-nr på denne boka, men den selges i lekebutikker.)

The complete book of the Flower Fairies

Cicely Mary Barker

Frederick Warne & Co., 1997

ISBN 0-7232-4344-1

Alver

Jeanette Sky

Humanist Forlag 2003

ISBN 82-90425-70-8

Barbie Fairytopia DVD

2004 Mattel, Inc.

Universal Pictures (Norway) A/S

NSD 8231697

Noen floraer for barn:

Barnas Flora

Bisse Falk og Lena Kallenberg

Pax Forlag 1995

ISBN 82-530-1739-1

Min egen flora

Åsa Lind, Lars Jonsson, Maj

Fagerberg

H. Aschehoug & Co (W. Nygaard)

1998

ISBN 82-03-24218-9

Ut og plukke planter – urter i naturen

Lill Granrud

Gyldendal Tiden, Oslo, 1997

ISBN 82-478-0016-0

• Et yndig lite monster

En dag i slutten av juni tok jeg meg en tur langs Nitelva, like i nærheten av Nebbursvollen fri-luftsbad utenfor Lillestrøm, på jakt etter grov nattfiol. Jeg visste at den pleide å vokse i området, så jeg hadde tenkt å få tatt noen gode bilder av den. Joda, grov nattfiol stod der i store mengder, og bildearkivet ble ytterligere litt større.

Men så kom jeg over en merkelig skapning midt ute i en eng av enghumleblom. Den hadde de samme bladene som enghumleblom, men noen snodige utvekster som jeg aldri hadde sett før. Dette var litt av et misfoster. Jeg fikk naturligvis tatt rikelig med bilder av denne pussigheten, og da jeg kom hjem, sendte jeg over noen representative bilder til Jan Wesenberg for å høre om han kunne fortelle meg hva dette var for noe rart.

Foto: Per Madsen

Joda, Jan visste råd; kort tid etter fikk jeg svar. Jan forteller at det er en forstyrrelse i vekstpunktet som gjør at planta begynner å lage en blomst, men får det ikke helt til, og så lager den en ny

blomst inni den første. I den første er det bare kronbladene som ser sånn omtrent riktige ut – begerbladene likner for eksempel mest på vanlige blader.

Jan skriver videre: «Av en eller annen grunn er dette noe en ser iblant hos nettopp enghumleblom – mye oftere enn hos andre arter. Jeg har en mistanke om at det skyldes at fruktemnesamlinga i blomsten hos enghumleblom sitter på en stilk (gynopodium) som strekker seg litt etter blomstring. Og at når blomsten dermed har et anlegg for strekningsvekst, så er det en større sannsynlighet for at noe skal gå galt, og at den «nullstiller minnet» og lager en helt ny blomst i stedet.

Dette fenomenet (denne typen vekstforstyrrelse der en blomst dannes inne i en mislykket blomst) kalles for øvrig på fint fasciasjon. Og samlet kalles alle slike vekstforstyrrelser for monstrositeter, eller monstrøse former. Ellers er ikke monstrøse former helt sjelden: både blomkål, broccoli, rosenkål, knutekål, orme-gran, pyramidepoppel osv. er jo egentlig (om en skal ta betegnelsen bokstavelig) monstrositeter. I herbariet på Ås har jeg forresten sett et belegg av en monstrøs blåknapp, som i stedet for å lage en vanlig korgformet blomsterstand («knapp») hadde en stor gjentatt greinet kvast der de enkelte små blå blomstene satt på greiner. Det så relativt sprøtt ut.

Så det er et yndig lite monster du har funnet!»

Tusen takk til Jan Wesenberg for rask og god forklaring.

PER MADSEN

• Dvergtistelen lever

Her kommer årets rapport om dvergtistelen på Ulvøya.

I dag, 3. august 2005, besøkte jeg Ulvøya igjen for å sjekke dvergtistelen der. På det såkalte hovedfeltet er det vel så mange rosetter som i fjor – jeg talte til 40-45 individer. De aller fleste er ganske små, men av de større var det i hvert fall to planter som hadde knopp.

På et beskjedent felt like i nærheten talte jeg ytterligere 13-15 rosetter, deriblant en av de større rosettene med knopp. Alle plantene så friske og grønne ut og det blir spennende å se om de kommer i blomst senere i sommer. Jeg har kontaktet eier av stedet og bedt ham om å ringe meg når han ser at de eventuelt blomstrer.

RANDI WERNER

• **Ikke stavklokke på Bygdøy**

I forrige nummer av Firbladet hadde vi et kort referat fra professor Klaus Høilands foredrag 23. februar 2005 om floraen på Bygdøy.

Mye tyder på at redaksjonen har gjort en feil da vi refererte hvilke arter som forekommer eller har blitt funnet på Bygdøy. Klaus vil gjerne benytte anledningen til å rette opp feilen.

Han skriver: «- - - Det står at jeg nevnte stavklokke (*Campanula cervicaria*) fra Bygdøy. Dette må være en misforståelse, eventuelt forsnakkelse. Uansett, her skal stå fagerklokke (*Campanula persicifolia*). - - - Det er mulig at stavklokke fins på Bygdøy, men jeg har aldri sett den der (nærm-

este voksestedet jeg vet om er Sarabråten i Østmarka).

Hvorfor jeg er så pirkete på dette, er fordi mange av dem som jobber med biologisk mangfold lokalt og regionalt, støvsuger alle artslistene og ukritisk fører opp arter uten å sjekke. Desto verre når arten er blitt «publisert» i et foredrag av en kompetent botaniker i et kompetent botanisk tidsskrift. Da er opplysningen nesten umulig å få has på i ettertid.

Vi i redaksjonen beklager feilen og håper at alle som har lest referatet fra foredraget, også tar seg tid til å lese denne rettelsen.

Klaus Høiland avslutter: «Vi har dessverre nok av forvaltningsrapporter og hovedfagsoppgaver med høyst tvilsomme angivelser, som ukritisk siteres videre mot eller med bedre vitende.»

B

Retur: NBF ØLA, Botanisk museum, NHM, Postboks 1172 Blindern, 0318 Oslo

Styret i Østlandsavdelingen:

Jonny Løe

leder

jonnyloe@online.no

917 59 090

Siw Gjøsund

sekretær

siw_gjosund@hotmail.com

402 33 116

Hilde Friis

hilde.friis@sensewave.com

993 19 423

Anders Often

anders.often@nina.no

64 94 04 32

Jan Wesenberg

blyttia@nhm.uio.no

908 88 683

Margaret Mortensen

nestleder

mam@md.dep.no

911 09 193

Kim Halvor Hartvig

naturvernansvarlig

hartvig@naturvern.no

22 23 20 91

Ane Vollsnes

ane.vollsnes@umb.no

913 26 836

John Magne Grindeland

jm-grind@frisurf.no

971 80 375

Dag Viggo Nilsen

dagvn@broadpark.no

932 43 910

ØLA sine hjemmesider:

<http://www.nhm.uio.no/botanisk/nbf/ola1/Hovedside.htm>

Stoff til Firbladet kan sendes til:

firbladet@floranor.net